στὴν Ἀθήνα, ξένος ἀπὸ ἐμπόρια καὶ λογαριασμούς, ποὺ τὰ σιχαινόμουνα, δὲν ἔλαβα τὴν εὐκαιρία νὰ μάθω πῶς τὸ πατέρας εἶταν πολὺ ἀνοιγμένος στὴν ἀγορὰ ἀπὸ κάτι ἄσχημες ἀγορὲς ποὺ εἶχε κάμει ὀλίγο πρὸ τοῦ θανάτου του. Εἶχα ὑποχρέωση νὰ φυλάξω ἀγνὴ τὴ μνήμη τοῦ πατέρα μου. Εἶχα ἀκόμα καὶ τρεῖς ἀδερφές, ποὺ οἱ δυὸ εἶτανε τότε τῆς παντρειᾶς. Ὅλοι τότε περίμεναν νὰ ἰδοῦν τί ἀπόφαση θὰ πάρω. Θὰ τραβήξω ἐμπρὸς τὴν ἐπιστήμη μου ἢ θὰ μπῶ στὸ ἐμπόριο γιὰ νὰ σώσω τὸ οἰκογενειακό μου ὄνομα κι νὰ ἀποκαταστήσω καὶ τὶς ἀδερφές μου ποὺ ἔμεινα χωρὶς προστασία. Σκέφτηκα πολύ. Δὲ ξέρω τί θὰ ἔκανε ἄλλος στὴ θέση μου. Εἶχα ὑποχρέωσες στὸν πατέρα μου καὶ στὶς ἀδερφές μου. Ἀλλὰ εἶχα ὑποχρεώσεις καὶ στὸν ἑαυτό μου. Ὄχι ὀλιγότερες. Νὰ παρατήσω τὴν ἐπιστήμη μου καὶ νὰ μπῶ στὸ ἐμπόριο εἶτανε θυσία ἀδύνατη ποὺ ἤτοδυνάμουν μὲ θάρρος. Καὶ ὅμως ἡ ἐμπειρία τῶν πραγμάτων εἶταν τόσο μεγάλη ποὺ τ' ἀποφάσισα. Ἔγινα ἔμπορος. Ἀπόφασα κ' ἐγὼ μὲ τὴν ἀπόφασή μου. Στὰ πρῶτα βήματα δυσκολεύτηκα. Ἡ μελέτη μὲ τραβοῦσε. Πῶς ν' ἄνοιξε κανεὶς ἄξαφνα τὰ ἀγαπημένα βιβλία του καὶ νὰ πέση στὰ κατάστιχα; Κ' ἔκλεβα ὧρες, τὴ νύχτα, ὅταν τελειώνα τὶς δουλειές μου, κι' ἐρριχνόμουνα στὸ διάβασμα μὲ λαχτάρα. Ἀλλὰ κι αὐτὴ ἡ ἀπολαύση λίγο βάσταξε. Μὲ τὸν καιρὸ ἔνοιωσα πὼς καὶ οἱ δυο δουλειὲς δὲ γίνουνται. Ἠναγκάστηκα νὰ ἐμπιστευθῶ τὸ ἐμπόριο. Δούλεβα καλὰ μὰ εἶμαι ἀτυχοφόβος ἄνθρωπος. Ἡ τύχη — ἡ τύχη τρίβει τὸ κεφάλι μου. Ὁ κόσμος τ' ἐμακάριζε κι' ἐγὼ ἔπαιρνα τρόμο κι' ἔτρεμα γιὰ τὴν ἀπόκτησή μου. Ἤρθε ἐμπόδιο τὸ πόνο μου καὶ κανεὶς δὲ καταλάβαινε πὼς κρύωνα σὰν τὸ ψάρι ποὺ χάνει τὰ νερά του... Βούλεβα χωρὶς ὄρεξη, μὲ σχασιὰ μεγάλη, κι' ἂν δὲν εἶτανε ἡ τύχη νὰ μὲ βοηθήση θὰ εἶχα πέσει ἔξω ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή. Τὸ καλὸ ποὺ πρόσταξα κι ἐπάντρεψα τὰ κορίτσια· ἐπλήρωσα καὶ τὰ χρέη τοῦ πατέρα. Τότε σὰν νὰ ξεπλακώθηκε ἡ ψυχή μου. Ὅ,τι θέλει νὰ γίνῃ τώρα, εἶπα μὲ τὸ νοῦ μου. Περίεργο. Ἀπὸ τότε ἄρχισα νὰ κατεβαίνω. Κάθε ἀγορὰ ποὺ ἔκανα καὶ μιὰ ζημία. Ἀδιαφοροῦσα. Μὲ τὶς ζημίες ἔννοιωθα πὼς ἐρχόμουνα κοντήτερα στὸ σκοπό μου. Ὅσο ποὺ κατάντησα νὰ μὲ κλαῖνε οἱ φίλοι ποὺ μ' ἀγαποῦσαν. Ἤρθανε μέρες ποὺ ἐδοκίμασα ἄγρια πεῖνα ἐδῶ στ' ἄξενα αὐτὰ μέρη. Καὶ ὅμως. Νοιώθω πῶς δὲν εἶμαι τόσο δυστυχισμένος ὅσο φαντάζεσαι. Δὲ μοῦ πρέπουνε κλάματα. Δυστυχισμένος εἶμουνα πρῶτα. Τότε ζοῦσα σὲ μιὰ ἀτμοσφαῖρα θεϊκή, σ' ἕναν ἀέρα βαρὺ καὶ ἀποπνιχτικό. Τώρα νοιώθω τὸν ἑαυτό μου ἐλεύτερο. Ἡ δοκιμασία αὐτὴ εἶτανε σὰν ἕνα λουτρὸ ποὺ ξαναγεννήθηκα. Βλέπω καλύτερα. Καὶ νά. Ἡ παλιά μου ἐρωμένη μοῦ χαμογελάει ἀπὸ μακριά. Ἠσύχασε γλυκειά μου φιλενάδα. Περίμενε κι ἔφτασα Τὰ γράμματα ἀγάπησα ἀπὸ παιδί, μὲ τὰ γράμματα καὶ τώρα θὰ ζήσω καὶ θ' ἀναδειχτῶ. Ἔχε γειά».

Ἔτσι τέλειωνε τὸ γράμμα τοῦ φίλου μου Σὰν τ' ἀποδιάβασα συλλογίστηκα θὰ εἶναι τάχα τώρα πιὸ εὐτυχισμένος ὁ φίλος μου;»

Ἔδεσσα **ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ**

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΠΑΤΡΙΔΑ·

Συνέχεια,

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΧΕΡΣΟΣ ΕΛΛΑΣ

Αὐτὸ τὸ ὄνομα ἔδοσαν στὴ Ρούμελη, ποὺ ἀρχίζει ἀπ' τὴν Δωρίδα καὶ τραβάει ἀνατολικά, κατὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 21.

Ὅλες τὶς πρωτεύουσες τοῦ μέρους αὐτοῦ τὶς περιλαμβάνει τὸ ἀκόλουθο τραγοῦδι :

—Βάστα, καημένη Λιβάδεια, Ταλάντη καὶ Χαιτοῦνι
Καὶ τὸ καημένο Σάλωνα μὲ τὰ ψηλὰ σκαλιά
Καὶ Λειβαδίτη ἐκαστοῦ μὲ τ' ἄμοιρους κοιλέδες.

—Τί νὰ βαστήξω ἡ δόξενη κι τί νὰ ντυαστήτω.
Ὁ γιὸς τοῦ Ἀνδρίτσου πέρασε ἡ κάπετάν Δοντέος.
Καὶ φέρνει ἀσκέρι διαλεχτὸ Ὀλοκαπετανάτους.

. . . . . .

Τὰ κυριώτερα παλληκάρια καὶ οἱ πόλεμοί τους σαὐτὸ τὸ μέρος εἶναι, ἐκτὸς τοῦ Διάκου τοῦ ἥρωα τῆς Ἀλαμάνας, καὶ τοῦ Ἀνδρίτσου τῆς Γραβιᾶς, ὁ Γούρας ὁ ἥρωας τῶν Βασιλικῶν, ὁ Τράκας ὁ ἥρωας τῆς Ἀγόριανης, ὁ Κ. Τζαβέλλας ὁ ἥρωας τῆς Ἀμπλιανης (στὴ Φωκίδα) κι ὁ Καραϊσκάκης ὁ ἥρωας τῆς Ἀράχοβας. Καὶ οἱ Γαλαξιδιῶτες.

Μιὰ ὡραία παράδοση ἄκουσα τὴν ὁποίαν σ' ἕνα ἔργο μου φανταστικὸ ἐμεταχειρίστηκα.

Λέγουν ὅτι οἱ καμῆλες ποὺ βλέπει κανεὶς στὰ Σάλωνα, ἔχουνε τὴν καταγωγή τους ἀπὸ κεῖνες ποὺ ἔπιασαν στὴ μάχη τῶν Βασιλικῶν τῆς Λοκρίδας, μαζὶ μὲ τὰ τόσ' ἄλλα λάφυρα.

---

[1] Ἡ ἀρχή του στὸ 112 φύλλο τοῦ «Νουμᾶ».

ΣΤΟΝ ΞΥΛΙΝΟ ΔΡΟΜΟ ΤΩΝ ΥΛΟΤΟΜΩΝ

Εἶναι ἀξιοπαρατήρητο ὅσο καὶ ποιητικὸ νὰ βλέπῃ κανεὶς μιὰ ὑλοτομία μὲ τὶς περιπέτειές της καὶ τὸν μόχθο της.

Κάτι γιγάντιο καὶ ὑπερφυσικὸ μὲς στὴ φύση. Μὲς στὴν ἐρημιὰ, μὲς στὸν πόλεμο ποὺχει κηρύξει ὁ χειμῶνας.

Γιὰ μιὰ ὑλοτομία χρειάζεται ποτάμι καὶ δάσος νὰ συνυπάρχουνε στὸ ἴδιο μέρος. Χιλιάδες ἔλατα κόβουν, ποὺ τὰ χάνεις νὰ τὰ βλέπῃς. Πολλὰ ἔχουν ὄγκο βαρελιοῦ. Ἔπειτα τὰ ρίχνουν στὸν ποταμό! Ἀλλὰ γιὰ νὰ γίνῃ αὐτὸ πρέπει νὰ κάνουν ἕνα ξύλινο δρόμο, τὶς βάρσες· Δυὸ ἢ τρεῖς ὧρες προχωρεῖ ὁ ξύλινος αὐτὸς δρόμος ποὺ μοιάζει μὲ τὸν λεγόμενο *ρωσσικὸ σιδερόδρομο.*

Σαὐτὸν τὸν δρόμο, γλιστρῶντας ἐπάνω στὴν πάχνη, ἀναβαίνομε σὰν σὲ παγοδρομία, πολλὲς φορὲς ἀναποδογυρίζόμενοι. Κρύος φόβος ὅμως μᾶς ἔπιασε, ὅταν μᾶς εἰδοποίησαν μὲ σφυρίγματα, ὅτι ἄρχισαν νὰ ρίχνουν ξύλα. Ἔβλεπες τοὺς ὄγκους ἐκείνους τῶν δένδρων νὰ τρέχουν ὡσὰν βουβοὶ γίγαντες τὸν κατήφορο... Ἀλλοίμονο τ' ἐκεῖνον ποὺ θὰ τύχῃ νὰ περνᾷ ἀνάζερος ἀπ' τὶς βάρσες. Ἕνας ἐργάτη τοῦ σύντριψε τὸ πόδι. Στὸν Ἀχελῶο γίνονται σχετικῶς τὰ περισσότερα δυστυχήματα, γιατὶ εἶναι περισσότερο τὸ νερό.

Ἅμα τελειώση τὸ βράδυ ἡ ἐργασία βλέπει κανεὶς ἑκατὸ ἀνθρώπους, παληκάρια ὡς ἐκεῖ πάνου, μὲ ὄρθιες τὶς ἀγκοῦτσες τους, τὰ ξυλινά τους κοντάρια ποὺ ἔχουν δυὸ συδερένιες αἰχμές, νὰ τρυποῦν καὶ νὰ σπρώχνουν τὰ ξύλα, οἱ πεταλοῦν τὶς κονάκι τους ποὺ ἔχουν τοὺς σύρφους τους, τὰ ρούχα τους, τὸ συσσίτιό τους.

Εἶναι κουρασμένοι καὶ ἀρμένοι γιατὶ κοιμοῦνται ὡς τὴν μέση τοῦ νεοῦ καὶ ξυπνᾶνε, ὅταν εἶναι ἀνάγκη.

Ἀλλ' ὅταν ἔλθῃ ἡ Κυριακή, ἀκούει κανένας τραγοῦδια καὶ βλέπει χορούς. Μ' μεγάλα τοῦ ὅμως θλίψη θὰ παρατηρήσῃ ὅτι στοὺς δικούς μας χοροὺς λένε βουλγαρικὰ τραγοῦδια! Οἱ περισσότεροι ἀπ' τοὺς κυρίως ὑλοτόμους εἶναι Βουλγαρόφωνοι καὶ ἄλλοι ἀπ' αὐτοὺς εἶναι δικοί μας, Ἕλληνες γνήσιοι, ἄλλοι δὲ ξώπηδες, ἀπ' αὐτοὺς ποὺ μᾶς πολεμοῦν στὴ Μακεδονία, καὶ εἰσάγουν ὅπλα ἀπὸ δῶ γιὰ νὰ σκοτώνουν τοὺς ἀδελφούς μας, ἐνῶ αὐτοὶ ἐδῶ τρῶνε ψωμί.

(Ἀκολουθεῖ)

ΚΩΣΤΑΣ Σ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ

— Δὲ μπορεῖτε νὰ τὸ φανταστῆτε πόσο ὁ Ἀντρέας ἀγαπᾶει τὴ μουσική!.. Μανιακός!.. Μέρα νύχτα σ' αὐτὴ ἔχει τὸ νοῦ του.

— Καὶ παίζει κανένα ὄργανο; Πιάνο, βιολί, κιθάρα;
— Μάλιστα! Παίζει... Φωνόγραφο!..

μαρτυρίες ξένων καὶ Ρωμιῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ποὺ λέν, ἄλλοι ὅτι τρεῖς διάλεκτοι συνηθίζονται ἐν Ἑλλάδι, ἡ ἀρχαία, ἡ ἐκκλησιαστικὴ (δηλ. ἡ καθαρεύουσα) καὶ ἡ γυδαία, καθὼς ὁ Κρούσιος (1580) κι ὁ Βιλλουαζὸν (1772), ἄλλοι, καθὼς ὁ Ἑλλάδιος (1714) ὅτι «ὁ λαὸς ἐννοεῖ τὰς Γραφάς, δηλ. τὴν γλῶσσαν τῶν Γραφῶν ἐν τῷ πρωτοτύπῳ· καὶ ὅτι «οἱ ἐν τῇ ἠπείρῳ Ἑλλάδι (ἀντίθετα μὲ τοὺς νησιῶτες) στιχουργοῦσιν ἐν τῇ κοινῇ, ἀμιγεῖ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ξενισμῶν, ἀρχαϊζούσῃ διαλέκτῳ ὡς φαίνεται ἐκ παρατιθεμένου ποιήματος *ἐμβαλωτοῦ* ἐν Ἀδριανουπόλει» κι ἄλλοι ἄλλα. Οἱ μαρτυρίες ὅμως αὐτὲς πολὺ ἀποδειχτικὲς δὲν εἶναι, δείχνουνε μόνο μερικές τους ἐκεῖνο ποὺ καὶ πρὶν εἴπαμε, ὅτι ὁ κ. Σκιᾶς καίπερ ἀσχολούμενος ἀπό τινος χρόνου εἰς τὴν μελέτην τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος· δὲν ἐκατάλαβε ὡς τόσο ποιό εἶναι, καὶ δὲν ξεχωρίζει δυὸ πράματα κι καταλαβαίνει μονάχα ὁ λαὸς τὴν «ἐκκλησιαστικὴν» τὴν κοινὴν· τὴν κομψὴν τὴν ἀρχαϊζουσαν» ἢ κι ὄχι μόνο τὴν καταλαβαίνει, μὰ εἶναι αὐτὴ καὶ γλῶσσα του. Τὸ κελλίον· καὶ τὸ «μοναστήριον» καὶ «τὰς ὥρας· καὶ «τὴν πίστιν» ἂν τα διαβάσει κανεὶς ἢ τάκούσει «ἀπ' ἀρβωνος» θὰ τὰ καταλάβει βέβαια, ὅταν ξέρει καὶ λέει τὸ κελλὶ καὶ τὸ μοναστήρι καὶ τὶς ὧρες καὶ τὴν πίστη. Δὲν ἀποδειχνει ὅμως αὐτὸ πὼς «ἡ διάλεκτος ἐν ᾗ ὑπάρχουσι τὰ μοναστήριον, κελλίον κτλ. εἶναι τὸ εἰς εὐρύτερον κύκλον ὁμοεθνῶν διαδεδομένον *ὄργανον συνεννοήσεως*».

Κ' ἐκεῖ ποὺ ὁ κ. Σκιᾶς νομίζει πὼς δίνει πιὰ τὸ στερνό, τὸ τελειωτικὸ χτύπημα στοὺς ἀντιπάλους του καὶ γιὰ τοῦτο βάζει κ' ἕνα θαυμαστικὸ θριαμβευτικὸ στοῦ παραγράφου τὸ τέλος, ἐκεῖ — τραγικὴ εἰρωνεία — δίνει, ὄχι χτύπημα, δίνει χεροπιαστὰ σημάδια στοῦ βιβλίου του τὸν ἀναγνώστη ὅτι κάθε ἄλλο παρὰ βαθιὰ καὶ σοβαρὰ ἐμελέτησε τὸ ζήτημα, ὅτι δὲν κατάλαβε καθόλου ποιὸ εἶναι, κι ὅτι ὁ ψυχοσωτήριος σκοπὸς τῆς μελέτης της «περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος» ποὺ εἶναι «νὰ παλλάξει τὸ ἔθνος ἀπὸ ἀδίκου δυσφημίας παρὰ τοῖς ἀλλοδαποῖς, ὑπὸ τῶν ὁποίων θὰ νομισθῶμεν οἱ Ἕλληνες ἔθνος ἐθελοτυφλούντων μωρῶν» (*) θὰ μείνει μόνο pium desiderium. Ὁρίστε τώρα καὶ τὰ κατραμάχητο ἐπιχείρημα (**). «Καὶ σήμερον ὅμοιον ποιήματιον ἐν τῇ αὐτῇ ἀρχαϊζούσῃ διαλέκτῳ (καθὼς τοῦ ἐν Ἀδριανουπόλει *ἐμβαλωτοῦ*) συντεταγμένον ᾄδεται ἀνὰ πᾶν ἔτος ὑπὸ τῶν παίδων ἐν ταῖς οἰκίαις τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὴν παραμονὴν τῶν Χριστο γέννων, δὲν θεωρεῖται δὲ ἀκατανόητον οὔτε ὑπὸ τῶν ᾀδόντων οὔτε ὑπὸ τῶν ἀκροωμένων, καίτοι αὕτη εἶναι ἡ διάλεκτος, ἥτις καθ' ἑκάστην διαλαλεῖται καὶ διατυμπανίζεται ὡς *νεκρὰ* καὶ ὅτι εἶναι *ἀδύνατον* νὰ ἐννοήσῃ αὐτὴν ὁ λαός! Σημ. Ἐν τῷ ποιηματίῳ τούτῳ μετ' ἄλλων ὁμοίων ὑπαρχουσι καὶ οἱ ἀκόλουθοι στίχοι:

Χριστὸς γεννᾶται σήμερον ἐν Βηθλεὲμ τῇ πόλει,
Οἱ οὐρανοὶ ἀγάλλονται, χαίρει ἡ κτίσις ὅλη.
Ἐν τῷ σπηλαίῳ τίκτεται, ἐν φάτνῃ τῶν ἀλόγων,
Ὁ βασιλεὺς τῶν οὐρανῶν καὶ ποιητὴς τῶν ὅλων».

Τὸ ἐπιχείρημ' αὐτὸ εἶναι πολύ, μὰ πολὺ σοβαρὸ καὶ σπουδαῖο καὶ ἀποστομωτικό. Καὶ μποροῦσε νὰ γίνει ἀκόμα σπουδαιότερο, καὶ σοβαρώτερο καὶ ἀποστομωτικώτερο, ἂν ὁ κ. Σκιᾶς δὲν ξεχνοῦσε νὰ πεῖ κ' ἕν ἄλλο, ὅτι ὄχι μόνο μιὰ φορὰ τὸ χρόνο, τὴν παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων, ἀλλὰ κάθε κυριακὴ στὴν ἐκκλησία ὁλόκληρες δοξολογίες καὶ εἰρηνικὰ καὶ κοινωνικὰ καὶ χερουβικὰ καὶ ὄρθροι καὶ τροπάρια καὶ κοντάκια καὶ κολοκυθάκια ψάλλονται ἐν ἔτι μᾶλλον ἀρχαϊζούσῃ διαλέκτῳ, ἥτις διὰ τοῦτο μᾶλλον ἔπρεπε νὰ μὴ θεωρῆται *νεκρά*, διότι — κι αὐτὸ ἔπρεπε νὰ τὸ πεῖ ὁ κ. Σκιᾶς — νε-

(*) Σελ. 7. (**) Σελ. 194.